

**Rapport betreffende de implementatie en uitvoering van
de te nemen verbeteringen na bezoek CPT aan de Neder-
landse Antillen en Aruba in juni 2007**

- VOORTGANGSRAPPORTAGE -

CURAÇAO

JANUARI 2013

Prof. mr. P.C. Vegter
Mr. G. Pesselse

INHOUDSOPGAVE

ALGEMEEN DEEL	1
1. Aanleiding en doelstelling	
2. Vervolgrapportage	
3. Bezoekprogramma	
4. Afzonderlijke rapportage	
5. Inhoud van rapportage	
6. Hoe verder?	
BIJZONDER DEEL: CURAÇAO	6
1. Enkele algemene bevindingen vooraf	6
2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie	7
2.1 Politiecellen	7
2.1.1 Inleidende opmerkingen	
2.1.2 Detentieomstandigheden: <u>Barber, Rio Canario, Bon Futuro (Blok 1)</u>	
2.1.3 Mishandeling en waarborgen tegen mishandeling	
2.1.4 Conclusie politiecellen	
2.2 Penitentiaire inrichting	13
<u>SDKK (Bon Futuro)</u>	
2.2.1 Inleidende opmerkingen	
2.2.2 Relatie inrichtingspersoneel met gedetineerden	
2.2.3 Detentieomstandigheden	
2.2.4 Regime	
2.2.5 Personeel	
2.2.6 Medische zorg	
2.2.7 Riot-team	
2.2.8 Conclusie SDKK (Bon Futuro)	
2.3 Vreemdelingendetentie	20
2.3.1 Bevindingen bezoek <u>Illegalen barakken</u>	
2.3.2 Conclusie Illegalen barakken	
2.4 Inrichting voor jeugdigen	22
2.4.1 Bevindingen bezoek <u>GOG Rembrandtstraat</u>	
2.4.2 Conclusie GOG Rembrandtstraat	
2.5 Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij	24
Appendix I Lijst van geïnterviewde personen	27
Appendix II Lijst van bezochte plaatsen van detentie	28

ALGEMEEN DEEL

1. Aanleiding en doelstelling

In juni 2007 heeft het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van de Raad van Europa (CPT) een bezoek gebracht aan inrichtingen en instellingen in de Nederlandse Antillen en Aruba. In december 2007 heeft het CPT rapport uitgebracht, waarbij een aantal ernstige tekortkomingen werd geconstateerd. Dit heeft geresulteerd in zeer kritische rapporten.¹ Op basis deze rapporten heeft de Rijksministerraad op 18 januari 2008 besloten de Gouverneurs van beide landen te verzoeken halfjaarlijks te rapporteren over de implementatie en uitvoering van de te nemen verbeteringen. Gelet op het feit dat aan de Gouverneurs van Aruba en de toenmalige Nederlandse Antillen een identiek verzoek is gedaan en de problematiek verder vergelijkbaar is, is het wenselijk geacht dat de Gouverneurs in gezamenlijkheid uitvoering geven aan het verzoek. Op die wijze kunnen onderling vergelijkbare rapportages worden uitgebracht, waarbij gebruik gemaakt wordt van dezelfde standaarden en methoden.

Gelet op de impact van de rapportages, de vereiste deskundigheid en de hoeveelheid te verwachten werk, is externe ondersteuning gezocht en gevonden.² De doelstelling van de ondersteuning bij onderzoek en rapportage luidt als volgt: 'het nauwlettend toezien op het implementeren van zodanige maatregelen in het gevangeniswezen door de landen, dat de geconstateerde problemen worden opgelost en hierover halfjaarlijks te rapporteren.'³

Als gebruikelijk in eerdere rapportages volgt nu eerst een omschrijving van de plaats van deze rapportage (2) en van het bezoekprogramma (3). Daarna wordt de structuur van de rapportage kort uiteengezet (4). In dit Algemeen Deel wordt tevens een algemeen beeld van de belangrijkste bevindingen gepresenteerd (5), maar dat is uiterst globaal en de bijzondere delen vormen de bouwstenen voor deze bevindingen. Ten slotte komt de vraag aan de orde of de huidige rapportage gehandhaafd dient te worden (6).

2. Vervolrapportage

Deze rapportage vormt een vervolg van het onderzoek naar de implementatie en de uitvoering van de aanbevelingen van het CPT ter verbetering van de bestaande detentiesituatie in de Nederlandse Antillen en Aruba. In augustus 2008 is een zogenoemde nulmeting verricht. Die rapportage stond in direct verband met het CPT-rapport van 2007. Vervolgens is in mei 2009, februari 2010 en juli 2011 bezien of en in hoeverre er een aanzet was tot verbetering. Steeds zijn de verschillende onderdelen in de rapportage afgesloten met bevindingen die als positief of als negatief konden worden gewaardeerd.⁴ Thans wordt in vervolg daarop verslag gedaan van een bezoek in januari 2013.

Door de staatkundige veranderingen op 10 oktober 2010 is het kader waarin de rapportage plaatsvindt gewijzigd. De opdrachtgevers zijn thans voor Aruba de Gouverneur van Aruba, voor Curaçao de Gouverneur van Curaçao en voor Sint Maarten de Gouverneur van Sint Maarten. Anders dan vorige jaren zijn Bonaire, St. Eustatius en Saba (de BES) in 2013 niet bezocht. Van de zijde van minister van Veiligheid en Justitie is er geen verandering gekomen.

¹ CPT/Inf (2008) 2, Nederland. De bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van het bezoek aan de Nederlandse Antillen en Aruba zijn tezamen met die naar aanleiding van het bezoek aan Nederland in één document aan de Nederlandse autoriteiten gerapporteerd. Het rapport is te raadplegen via: www.cpt.coe.int.

² Dit rapport is een verslag van onderzoek uitgevoerd door prof. mr. P.C. Vegter, advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden tevens hoogleraar penitentiair recht aan de Radboud Universiteit Nijmegen, en (thans) mr. G. Pesselse, docent strafrecht aan diezelfde universiteit. Bij de voorgaande vier rapportages was mr. dr. J. de Lange betrokken. Van zijn hand verscheen J. de Lange, *Detentie genormeerd* (ac. proefschrift EUR), Nijmegen: Wolf legal publishers 2008. Dat boek ligt mede aan de basis van de uitgevoerde onderzoeken en is digitaal te raadplegen, zie <http://repub.eur.nl/res/pub/13505/Finale%20versie.pdf>.

³ Zie *Kamerstukken II* 2007/08, 24587, nr. 245, p. 14. In overleg is later gekozen voor jaarlijkse rapportage.

⁴ De rapporten naar aanleiding van de vier eerdere bezoeken zijn openbaar gemaakt, zie *Kamerstukken II* 2008/09, 31700 IV, nr. 34; *Kamerstukken II* 2008/09, 31568, nr. 52; *Kamerstukken II* 2009/10, 31568, nr. 76; en *Kamerstukken II* 2011/12, 31568, nr. 99.

ligheid en Justitie van Nederland is geen verzoek tot rapportage bij ons binnen gekomen. Gelet op de ontwikkelingen op de BES achten wij het overigens ook niet opportuun ons onderzoek aldaar voort te zetten. In de vierde rapportage werd aanzienlijke vooruitgang geconstateerd en voorts ligt het voor de hand dat, omdat de BES openbare lichamen van Nederland vormen, Nederlandse instanties zoals de Inspectie voor Veiligheid en Justitie ook aldaar worden ingezet. Een en ander betekent dat in 2013 drie bijzondere delen van het rapport verschijnen en wel over Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Het in 2011 door het CPT aangekondigde bezoek aan het Koninkrijk der Nederlanden heeft plaatsgevonden, maar het deel van het Koninkrijk overzee is niet door het CPT bezocht.⁵ Een inschatting over een volgend regulier bezoek is niet te geven, maar een ad hoc bezoek is niet uit te sluiten. Daarom is bij gelegenheid van ons bezoek in 2013 waar nodig opnieuw uitleg gegeven over de taak en betekenis van het CPT en benadrukt dat loyale medewerking aan het eventuele onderzoek van het CPT van grote betekenis is. Voorts hebben we erop gewezen dat het nuttig is om in verband met de mogelijke komst van het CPT voorbereidingen te treffen door documentatiemateriaal te verzamelen en geordend aan te bieden. Denk onder meer aan een korpsorder voor de politie, de huisregels van een gevangenis, jaarverslagen van de commissies van toezicht en uitspraken van de rechters over de tenuitvoerlegging van vrijheidsbeneming (zowel Gemeenschappelijk Hof als beklagcommissie uit de commissie van toezicht).

De opzet van deze vijfde vervolgrapportage is enigszins anders dan van de voorgaande rapportages. Na de nulmeting in de eerste rapportages bouwden de tweede, derde en vierde rapportages daarop en steeds ook op de voorgaande rapportages voort. Nu is er echter gekozen voor het opmaken van een stand van zaken in vergelijking tot de bevindingen van het CPT in 2007 dan wel de nulmeting in 2008. Daarmee staat de vraag centraal wat er nu sinds 2007/2008 is bereikt. Tussentijdse verbeteringen die niet hebben standgehouden, zijn daarmee volledig uit beeld verdwenen. Dat is wellicht teleurstellend voor degenen die bij dergelijke verbeteringen een groot aandeel hebben gehad, maar vanuit het perspectief van het CPT zijn dergelijke verbeteringen niet relevant. Overigens kan bij nauwkeurige vergelijking van de verschillende rapportages uiteraard wel een beeld van deze tijdelijke verbeteringen worden gekregen.

3. Bezoekprogramma

Het bezoek vond plaats in de periode van 17 tot en met 25 januari 2013. Het bezoek is geheel volgens de planning verlopen. Dat is ten eerste te danken aan de inzet van de (plv.) directeuren en medewerkers van de kabinetten van de opdrachtgevende Gouverneurs, die ook dit keer vanuit het kabinet van Gouverneur van Curaçao werden gecoördineerd en in de tweede plaats aan de bereidwillige medewerking van alle bezochte personen en instanties. Hier past een woord van dank voor die medewerking. Het bleek in de praktijk mogelijk een niet gepland bezoek aan een instelling aan het programma toe te voegen. Dit bleef gelet op het behoorlijk vol geplande programma beperkt tot een enkele instelling. Overigens illustreert een dergelijk toegevoegd bezoek enerzijds de bereidwilligheid tot medewerking en anderzijds dat er ook na vijf bezoeken in de toch relatief kleine landen altijd nog weer plaatsen blijken te zijn waar een vorm van vrijheidsbeneming of vrijheidsbeperking plaatsvindt. Dit keer is tevoren om relevante informatie gevraagd. Aan dat verzoek is door enkele personen en instanties ook voldaan. Het onderzoek ter plaatse kon daarmee meer inhoud krijgen.

Tijdens het bezoek is gesproken met verschillende personen, werkzaam op het terrein van de vrijheidsbeneming. Twee overzichten, van de bezochte plaatsen van detentie en de geïnterviewde personen, zijn als **appendix I** en **appendix II** in het rapport opgenomen. Evenals bij vorige bezoeken heeft in de plaatsen van detentie vrijwel steeds direct contact met gedetineerden plaatsgevonden. Telkens is er naar gestreefd met drie á vier gedetineerden kort afzonderlijk te spreken en daarbij in een paar minuten (controle)vragen te stellen over verblijfsomstandigheden, over luchten, over geweldtoe-

⁵ CPT/Inf (2012) 19 en CPT/Inf (2012) 21, te raadplegen via www.cpt.coe.int; zie daarover J. de Lange, 'Het vijfde bezoek van het Europees comité ter voorkoming van foltering, onmenselijke en vernederende behandeling of bestraffing (CPT) aan Nederland', *NTM/NJCM-bull.* 2013(1), p. 33-48.

passing en over bejegening in het algemeen. Er werden ons hierbij geen voorwaarden gesteld door de aanwezige autoriteiten, die zich in dergelijke gevallen doorgaans buiten gehoorsafstand bevonden.

4. Afzonderlijke rapportage

Nu het gaat om drie verschillende landen met eigen verantwoordelijkheid voor regelgeving en (beleids)uitvoering op het terrein van de rechtshandhaving, wordt als gezegd afzonderlijk aan de verantwoordelijke opdrachtgevers gerapporteerd. Het volledige verslag bestaat daarom naast dit algemene deel uit een bijzonder deel per land. In elk deel zal, na enkele inleidende bevindingen, per bezochte detentie-inrichting een weergave van de feiten plaatsvinden en worden uiteengezet of van vooruitgang sprake is. Daarbij zal telkens aansluiting worden gezocht bij de aanbevelingen van het CPT uit 2007. Daar waar bezochte inrichtingen aan de orde zijn die in 2007 *niet* door het CPT zijn bezocht, zal in het verslag worden volstaan met een overzicht van de belangrijkste bevindingen daaromtrent.

5. Inhoud van de rapportage

Algemeen

Het zal duidelijk zijn dat de huidige rapportage onder meer een momentopname bevat van de toestand van de cellen en bejegening van arrestanten en andere gedetineerden in januari 2013. Niet uit te sluiten valt dat er na ons bezoek wijzigingen zijn doorgevoerd die meebrengen dat op het moment van verschijnen het rapport op één of meer bevindingen is achterhaald. Niet uitgesloten is immers dat de openbaarmaking van het rapport vele maanden na het bezoek plaatsvindt.

Feit en norm

De rapportage betreft vooral de uitvoeringspraktijk en beoogt primair feitelijk te omschrijven wat de algemene stand van zaken is met betrekking tot de (justitiële) vrijheidsbeneming. In de vorige rapportages hebben we ons nauwelijks gewaagd aan oordelen en (juridische) kwalificaties. De lezer werd steeds geacht aan de hand van de overwegingen uit het CPT-rapport en onze bevindingen vast te stellen wat de stand van zaken is. Voor deze aanpak was onder meer gekozen omdat moet worden opgepast dat de initiatieven die worden genomen en de aanzetten tot verbeteringen die bestaan niet te zeer worden doorkruist door onnodige discussie over het gebruik van termen en kwalificaties. In die zin beoogt de rapportage neutraal te zijn en de feiten voor zich te laten spreken. Wanneer de eerste vier rapportages nog eens in ogenschouw worden genomen, valt op dat het uitgangspunt van feitelijke bevindingen weliswaar is gehandhaafd, maar dat in de loop der tijd ook voor opvattingen, conclusies en oordelen in het rapport steeds meer plaats was. Tijdens ons bezoek in 2013 bleek dat die meer normatieve benadering werd gewaardeerd. Op die weg is in deze rapportage voortgegaan. Wij realiseren ons dat een nadeel van die normatieve benadering is en blijft dat de waardering voor de inzet en bezieling van betrokkenen gemakkelijk naar de achtergrond verschuift. Negatief gekleurde bevindingen mogen niet ertoe leiden dat de motivatie, inzet en het enthousiasme voor verbetering die wij bij medewerkers aantreffen in de kiem wordt gesmoord. In sommige gevallen ervaren we een bevinding dat geen sprake is van verbetering aan de ene kant en de constatering dat medewerkers hun uiterste best doen aan de andere kant als een groot dilemma. Er zit gelet op de doelstelling van deze rapportage echter weinig anders op dan de nogal eens somber stemmende bevindingen zonder terughoudendheid te presenteren.

Algemene bevindingen voor de drie landen

In de vierde rapportage uit 2011 constateerden we dat de herziening van de staatkundige structuur voor Curaçao en Sint Maarten van invloed is geweest op de noodzakelijke verbetering van de detentiesituatie. Er was sprake van stilstand van feitelijke ontwikkelingen. Als steeds waren er wel plannen te over.

Thans maken we de balans sinds 2007/2008 op. Als we afzien van differentiatie per land dan ontstaat het volgende globale beeld. Er is een aantal verbeteringen gerealiseerd. Zonder volledigheid te pretenderen (zie daarvoor het bijzonder deel) valt te wijzen op de nieuwbouw van de politiecellen en een gebouw voor vreemdelingenbewaring op Sint Maarten; te Curaçao op de opgeknapte cellen in Barber, de renovatie van de vreemdelingenbarakken en de nieuwbouw van een arbeidscomplex in het SDKK/Bon Futuro; en voor Aruba op de sluiting van het Centro Dakota en de ingebruikneming van een gerenoveerd cellencomplex voor verslavingszorg. Voorts kan worden gewezen op de afname van

klachten over mishandeling bij aanhouding en het beter realiseren van zogenoemde luchtmomenten in de politiecellen. Ook de hygiëne is verbeterd.

Een structureel probleem is echter dat verbeteringen doorgaans slechts tijdelijk van aard zijn of worden overschaduwd door achteruitgang op andere terreinen. Illustratief is dat de op Sint Maarten nieuw gebouwde en op zich zelf voor vreemdelingendetentie geschikte faciliteit te Simpson Bay thans wordt gebruikt als gevangenis en huis van bewaring, voor welk doel het volstrekt ongeschikt is en waardoor het volledig verloedert. Op Curaçao is het eveneens nieuw gebouwde en goed geoutilleerd arbeidsgebouw bij de gevangenis buiten gebruik, omdat niet is voorzien in instructie bij de arbeid (werkmeesters). Op het terrein van personeel en activiteiten geldt meer algemeen dat door de jaren heen wel verschillende initiatieven zijn genomen, maar thans kan worden geconcludeerd dat verbeteringen geen stand hebben gehouden. In alle voorgaande rapportages zijn ten aanzien van deze verschillende onderwerpen grote zorgen uitgesproken over de gevangenis te Curaçao en er is geen reden om thans anders te oordelen. Ook de toestand in de gevangenissen van Aruba en Sint Maarten is de laatste jaren bepaald niet verbeterd en daarom eveneens zeer zorgelijk. Wij verwijzen voor details naar de deelrapporten en volstaan hier met de algemene constatering dat deze drie gevangenissen niet in staat zijn aan gedetineerden een dagprogramma te bieden, dat het personeel slechts bewaakt en veelal niet in staat is aan bejegening inhoud te geven, dat de gebouwen grote manco's vertonen en dat de inrichtingen veelal niet zo zijn georganiseerd dat zij in staat zijn aan gedetineerden en personeel elementaire veiligheid te garanderen.

Als doelstelling is hierboven (2) geformuleerd het nauwlettend toezien op het implementeren van zodanige maatregelen in het gevangeniswezen door de landen, dat de geconstateerde problemen worden opgelost en hierover (half)jaarlijks te rapporteren. Vastgesteld moet worden dat er niet zodanige maatregelen zijn genomen dat de geconstateerde problemen zijn opgelost. De conclusie is onontkoombaar dat een mogelijk bezoek van het CPT in 2013 of 2014 een waslijst aan tekortkomingen zal opleveren. Sinds 2007/2008 is er te weinig sprake van structurele verbetering. Er is daarom ook een reëel risico dat het CPT gebruik zal maken van zijn bevoegdheid als bedoeld in artikel 8, vijfde lid, van het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling ('immediate observations').

Overdreven eisen?

Bij dit alles rijst de vraag of de Europese eisen die aan het Koninkrijk overzee worden gesteld niet te hoog zijn? Op dit thema is tijdens onze bezoeken regelmatig gevarieerd. Bedacht dient hier allereerst te worden dat de CPT-eisen ook gelden voor de Europese landen die in een ander ontwikkelingsstadium verkeren dan het Europese deel van het Koninkrijk, zoals Moldavië en Oekraïne. Bovendien moet niet uit het oog worden verloren dat toetsing aan de EVRM-normen niet louter statisch, maar in zekere zin dynamisch is. Het CPT zal dus de bijzondere omstandigheden (mate van ontwikkeling, cultuur, welvaartsniveau etc.) niet volledig buiten beschouwing laten. Daar komt nog bij dat het niet om specifieke Europese normen gaat, maar om normen met een mondiaal karakter. Ook in het kader van de Verenigde Naties is er namelijk een vorm van toezicht op vergelijkbare regels. Te wijzen valt op het Facultatief Protocol bij het VN-verdrag tegen foltering (Optional Protocol to the UN-Convention Against Torture, afgekort tot OPCAT).⁶ Elke staat die partij is bij de OPCAT moet een onafhankelijk nationaal preventiemechanisme aanwijzen of oprichten, ter voorkoming van foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling op nationaal niveau. De verwachting is dat de nationale preventiemechanismen jaarlijks verslag doen van bevindingen aan het VN-Subcomité ter preventie van foltering in Genève.

Kan het anders?

Na vijf bezoeken hebben we grote aarzelingen of de drie landen op middellange termijn zelf in staat zullen zijn om hun detentiefaciliteiten zodanig in te richten dat er geen gevaar dreigt voor foltering, onmenselijke of vernederende behandeling. De drie landen claimen hun onafhankelijkheid, ook in hun onderlinge relatie, en Nederland is steeds terughoudender met (financiële) bijstand. Een gemeenschappelijke politieke wil van Nederland en de drie landen is voor vermindering van genoemd gevaar onontbeerlijk, maar ver weg. Financiële en personele bijstand op incidentele basis is gedurende de laatste

⁶ In werking getreden voor het gehele Koninkrijk der Nederlanden op 28 oktober 2010, zie *Trb.* 2010, 273.

decennia niet toereikend gebleken. Het komt aan op een structurele oplossing waarbij onvermijdelijk een leidende rol voor Nederland zal moeten zijn weggelegd. De recente ontwikkeling van een detentie-faciliteit op Bonaire leert dat een meer dan aanvaardbaar resultaat langs die weg weldegelijk mogelijk is.

6. Hoe verder?

Thans bezochten we voor de vijfde maal de inrichtingen in het Caribische gebied van het Koninkrijk. De vraag is aan de orde en behoeft uitdrukkelijk beantwoording of het zinvol is deze vorm van monitoring voort te zetten. De stimulans die er vanuit gaat, kent door tijdsverloop en herhaling beperkingen. Een louter signalerende functie is nuttig, maar kent ook een keerzijde. Niet ondenkbaar is dat wordt volstaan de signaleringen voor kennisgeving aan te nemen en intussen onverdroten het bestaan voort te zetten.

Vooralsnog stellen we voor de monitorfunctie te behouden, ook al is het resultaat pover. Zonder enige vorm van toezicht en controle zal naar onze inschatting de aandacht voor de verbetering van de detentieomstandigheden in ieder geval kleiner worden. De vraag is dan of deze functie kan worden ingebed in plaatselijke structuren? Dat heeft onze voorkeur en lijkt goed inpasbaar in verband met de inwerkingtreding van het OPCAT. In onze vierde rapportage suggereerden we een rol voor de inmiddels functionerende Raad voor de Rechtshandhaving die een coördinerende en toezichthoudende functie kan vervullen. Naar verluidt is de Raad op korte termijn nog niet voldoende toegerust om deze taak op zich te nemen. Overigens vervult deze Raad geen rol voor Aruba, zodat voor Aruba naar andere modaliteiten moet worden gezocht. Een andere mogelijkheid is om de Nederlandse Inspectie Veiligheid en Justitie op basis van consensus te voorzien van een afdeling toezicht voor de instellingen in het Koninkrijk overzee, inclusief de politiecellen.

Welke keuze ook wordt gemaakt, het lijkt ons in ieder geval verstandig een tijdstip te markeren waarop structureel voorzien wordt in een vorm van toezicht en controle ingebed in de locale of regionale structuur. Als eerder zijn we graag bereid in een dakpanconstructie bij te dragen aan een goede overdracht van de monitoring.

BIJZONDER DEEL CURAÇAO

1. Enkele algemene bevindingen vooraf

* De tweede helft van 2012 kenmerkte zich op Curaçao door aanzienlijke politieke turbulentie. Begin augustus 2012 heeft het kabinet Schotte zijn ontslag aangeboden en vanaf eind september 2012 fungeert een interimkabinet (o.l.v. Betrian). Na de verkiezingen is op de valreep van 2012 een zogeheten zakenkabinet onder leiding van Daniel Hodge aangetreden. Bij Besluit van 13 juli 2012 was aan het bestuur van Curaçao een aanwijzing tot aanpassing van de begroting 2012 gegeven.⁷ Het daarin onder meer opgenomen verbod nieuwe leningen aan te gaan en nieuw personeel aan te nemen heeft de beleidsmatige ruimte voor verbeteringen op het gebied van detentie aanzienlijk beïnvloedt. Tijdens ons bezoek in januari 2013 was nog geen begroting voor 2013 vastgesteld. Al met al waren in de afgelopen jaren de bestuurlijke randvoorwaarden voor vooruitgang op het gebied van detentie niet gunstig. Tegenover deze onvoordelige uitgangspositie staat dat via USONA – een organisatie voor het beheer van de gelden die donoren beschikbaar stellen aan Curaçao, Sint Maarten, Bonaire, Sint Eustatius en Saba voor ontwikkelingsprojecten – gemakkelijker dan voorheen toegang kan worden verkregen tot fondsen ten behoeve van veiligheid en detentie.

* Anders dan op Sint Maarten is op Curaçao geen sprake van een cellentekort.⁸ Zowel in de politiebureaus als in het Sentro di Detenshon i Korekshon Korsou (afgekort SDKK, in het Nederlands: Centrum voor Detentie en Correctie Curaçao; tot 1 oktober 2010 aangeduid als Bon Futuro en daarvoor ook als Koraalspecht) bleken tijdens ons bezoek verschillende cellen niet bezet. Er bestaan mogelijkheden om de laatste fase van een gevangenisstraf niet ten uitvoer te leggen. In dat verband wijzen we op het voor Curaçao op 15 november 2011 in werking getreden Wetboek van Strafrecht. In artikel 1:31 e.v. Sr is de regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling (VI) opgenomen. VI wordt in beginsel verleend, tenzij de minister van Justitie bepaalde weigeringsgronden aanwezig acht. De minister maakt van deze weigeringsbevoegdheid niet een ruim gebruik. Ook de zogenoemde vreemdelingenratie (invrijheidstelling en verwijdering uit het land na het ondergaan van tenuitvoerlegging van 1/3 van de straf) vindt nog plaats.

* Evenals in 2011 hebben we een gesprek gehad met enkele leden van de commissie van toezicht van het SDKK, inclusief Blok 1 (politiecellen). De commissie vergadert maandelijks – bij het laatste deel van de vergadering is voor overleg en informatie-uitwisseling ook de inrichtingsdirecteur aanwezig – en rapporteert aan de minister van Justitie.

Tijdens dit bezoek werd door de commissie van toezicht melding gemaakt van enkele positieve ontwikkelingen betreffende het eigen functioneren. De commissie beschikt thans over een naar tevredenheid functionerende secretaris. Naar werd meegedeeld wordt nog gezocht naar nadere secretariële ondersteuning. De noodzaak daartoe is ons niet duidelijk geworden. Voorts wordt aangegeven dat de beklagzittingen beter en meer structureel verlopen. Financiële tegemoetkomingen aan de commissie alsook aan gedetineerden na gegrondbevinding van een klacht worden beter uitbetaald. Daarnaast gaf de commissie aan een goede werkrelatie te hebben met de inrichtingsdirectie, hetgeen onder meer tot uitdrukking komt in het feit dat de commissie adequaat wordt geïnformeerd. Als voorbeeld werd genoemd dat vaak (vooraf) wordt gebeld wanneer er onderzoeken plaatsvinden.

* Vermeldenswaardig is hier nog dat medio 2012 mw. A.D. Marchena-Slot aan de EUR en de UNA met succes haar proefschrift met als titel 'Detentie van jeugdigen in Curaçao' verdedigde.⁹

⁷ *Srb.* 2012, 338.

⁸ Dit ondanks de relatief hoge detentieratio (422 per 100.000 inwoners), zie de World Prison Population List (9^e editie, medio 2011), geraadpleegd via www.idcr.org.uk/wp-content/uploads/2010/09/WPPL-9-22.pdf. Ter vergelijking: in 2011 was de detentieratio in Nederland 94.

⁹ Digitaal te raadplegen via <http://repub.eur.nl/res/pub/32486/Detentie%20van%20jeugdigen%20in%20Cura%C3%A7ao.pdf>.

2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie

2.1 Politiecellen

De volgende politiecellencomplexen zijn bezocht:

Barber
Rio Canario
SDKK (Bon Futuro) Blok 1

2.1.1 Inleidende opmerkingen

* Het CPT gaf in 2007 aan de periode onmiddellijk na de aanhouding en voor de eerste verschijning van een arrestant voor een onafhankelijke rechter, het risico van intimidatie en onderdrukking van de arrestant en misbruik van dwangmiddelen door de autoriteiten het grootst is. Als gevolg daarvan dient de *duur van het verblijf in politiecellen* zo kort mogelijk te zijn. Het CPT doet de aanbeveling om het systeem van opsluiting in politiecellen te herzien, met het oog op het inkorten van de maximaal toelaatbare periode van opsluiting (paragraaf 9-10).¹⁰

Tijdens het bezoek van 2013 vernamen wij dat de strafbeteringspraktijk bij overschrijding van de maximaal toelaatbare periode van detentie in politiecellen nog steeds geldt. Daarbij wordt een aantal dagen tot weken op de gevangenisstraf in mindering gebracht voor iedere week die een gedetineerde langer dan achttien dagen in een politiecel heeft doorgebracht. Deze achttien-dagen-grens wordt volgens zowel politie als OM nog slechts incidenteel overschreden. De politie gaf tijdens dit bezoek aan als praktisch uitgangspunt te hanteren dat arrestanten na tien dagen politieceldetentie worden overgeplaatst naar Blok 1 van het SDKK.

Deze vaststellingen vormen een belangrijke verbetering ten opzichte van de situatie in 2007. Die doorplaatsing lijkt ook daadwerkelijk realiseerbaar nu Blok 1 tijdens ons laatste bezoek niet geheel bezet was.

2.1.2 Detenteomstandigheden

Barber

* Het CPT beoordeelde de *materiële omstandigheden in het politiecellencomplex Barber* in 2007 als onacceptabel. Het betreft onder andere de slechte ventilatie, de hoge temperatuur op het cellenblok en het ontbreken van een bel-systeem. Voorts wijst het CPT op de afwezigheid van natuurlijk licht in de cellen, de aanwezigheid van ongedierte (muskieten en muizen) en lekkage in ten minste één cel. Totdat deze problemen zijn verholpen beveelt het CPT aan de cellen in Barber slechts nog te gebruiken voor het vasthouden van arrestanten voor een zeer korte periode (paragraaf 19-20).

In het rapport van 2011 werd geconstateerd dat de structurele renovatie van het cellencomplex te Barber gereed was gekomen. In vergelijking met eerdere bezoeken waren de materiële omstandigheden sinds het kritische rapport van het CPT naar een behoorlijk niveau opgetrokken. Er is een belsysteem aangebracht en het cellenblok is voorts uitgerust met drie camera's, waarmee permanent toezicht kan worden uitgeoefend op het cellenblok. Als minpunten werden genoemd dat er geen, althans nauwelijks inval van natuurlijk licht in de eenpersoonscellen is. Desondanks was het redelijk koel in het cellenblok vanwege de aangebrachte airconditioners. In 2011 was het complex (nog) niet in gebruik.

Tijdens dit bezoek maakte het cellenblok een opgeruimde en nette indruk. Tijdens ons bezoek werd het complex schoongemaakt, hetgeen volgens een ingezien rooster twee maal per week plaatsvindt.

¹⁰ Deze en volgende paragraafverwijzingen grijpen terug op het CPT-rapport over de Nederlandse Antillen uit 2007.

Rapportage cellen Curaçao januari 2013

Het camerasysteem bleek tijdens ons bezoek te functioneren. Er is niet naar voren gekomen dat het complex thans nog last heeft van ratten of lekkages. Een aantal van de gedurende de nacht aan gedetineerden beschikbaar gestelde matrassen bleek aanzienlijk gescheurd te zijn. Het verstrekken van goede matrassen lijkt daarmee een kwetsbaar punt te blijven. Bovendien functioneerden niet alle voor de arrestanten beschikbare alarmbellen.

* De *personeelsformatie* in het politiecellencomplex te Barber is vier keer drie arrestantenbewaarders. De planning is daarmee dat er in drie periodes van acht uur steeds drie bewaarders aanwezig zijn. Aangegeven werd dat gedurende de nacht een bezetting van drie bewaarders niet altijd wordt gehaald. Ons is niet duidelijk geworden waarom er maar gestreefd zou moeten worden om in de avond en nacht drie bewaarders aanwezig te hebben. De bewaarders gaven aan dat de gedetineerden minimaal één maal per dag één uur de gelegenheid krijgen om te luchten, onder meer in verband met onderzoeksbelangen doorgaans individueel. Dat laatste staat op gespannen voet met de bevinding dat tijdens ons bezoek – kennelijk in verband met de schoonmaakwerkzaamheden – de gehele bezetting van het cellenblok collectief werd gelucht. Voor alle duidelijkheid beklemtonen we dat mits onderzoeksbelangen of veiligheidsoverwegingen daaraan niet in de weg staan gezamenlijk luchten van arrestanten aan te bevelen is. Het ICT-systeem ACTPOL wordt in Barber daadwerkelijk gebruikt.

* Volgens politiefunctionarissen wordt een arrestant op Curaçao als regel eerst ondergebracht in Barber. Na intake en verhoor te Barber worden de arrestanten in verband met onderzoeksbelangen zo nodig overgebracht naar andere politiecellen, dan wel voor het ondergaan van de eerste fase van de voorlopige hechtenis aan Bon Futuro overgedragen. In het rapport van 2011 werd opgemerkt dat de duur van het verblijf in het cellencomplex te Barber beperkt moet blijven tot niet meer dan enkele dagen in verband met de ontbrekende, althans uiterst beperkte natuurlijke lichtinval. De indruk bestaat dat die aanbeveling grotendeels ingang in de praktijk heeft gevonden en arrestanten slechts zelden langer dan enkele dagen in het complex te Barber verblijven.

* Meegedeeld is dat een gedetineerde uit Bon Futuro gedurende meer dan een jaar op eigen verzoek in het complex te Barber ondergebracht. Opmerking verdient dat deze situatie onacceptabel is. Het al of niet op eigen verzoek structureel overbrengen van tot gevangenisstraf veroordeelden in politiecellen is in strijd met de wet en internationale regels.

Rio Canario

* Het politiecellencomplex Rio Canario is speciaal bestemd voor het vasthouden van zogeheten bolitaslikkers. Thans werd gemeld dat als gevolg van het nauwelijks meer voorkomen van dit type drugssmokkel het cellenblok in gebruik is voor detentie van reguliere arrestanten. Over de tijdens het bezoek in 2011 aangekondigde renovatie of nieuwbouw van het cellenblok kon geen duidelijk beeld worden verkregen. Naast het politiebureau te Rio Canario vonden tijdens ons bezoek voorbereidingen voor bouwwerkzaamheden plaats. Volgens de politie zou op die locatie medio 2014 een nieuw politiecellenblok moeten zijn gerealiseerd.

* Het huidige cellencomplex in Rio Canario is nogal donker en ongeschikt voor het vasthouden van arrestanten in verband met de stank uit de riolering. Evenals tijdens de vorige bezoeken – en zoals viel op te maken uit het CPT-rapport (paragraaf 15) – was het zeer warm in het cellenblok. Gemeld werd dat de dag voor ons bezoek schoonmaakwerkzaamheden hadden plaatsgevonden. Desondanks (of juist als gevolg daarvan) rook het complex tijdens ons bezoek zeer sterk naar benzine. De enige aanwezige arrestant, die reeds acht dagen in het cellenblok was gedetineerd, klaagde hierover indringend en meldde voorts dat voorafgaand aan de schoonmaak er in het complex een sterke rioollucht hing.

Meegedeeld werd dat de arrestanten twee maal per dag een half uur de gelegenheid krijgen om te luchten. Het ICT-registratiesysteem ACTPOL bleek tijdens ons bezoek niet toegankelijk.

* In het CPT-rapport uit 2007 werd bijzondere aandacht gegeven aan de *surveillancecamera's* in de cellen in Rio Canario, waarmee permanent toezicht kan worden uitgeoefend. Hoewel het CPT – wanneer dit onder de gegeven omstandigheden noodzakelijk is – geen principiële bezwaren heeft tegen het gebruik van dergelijke camera's, verzet het CPT zich uitdrukkelijk tegen de situatie waarbij de lichten in de cel voortdurend blijven branden, zoals in Rio Canario werd geconstateerd. Voorts beveelt het CPT aan dat er maatregelen genomen moeten worden om enige vorm van privacy voor arrestanten in de cellen mogelijk te maken (paragraaf 16).

Bij vorige bezoeken was steeds een aantal camera's in werking. Tijdens dit bezoek werden inzake het permanent cameratoezicht en de voortdurende verlichting geen ingrijpende wijzigingen vastgesteld. Dat is niet veelzeggend nu er maar één arrestant in Rio Canario verbleef.

* Meegedeeld tijdens de rondgang door de inrichting is dat gedurende circa een jaar een gedetineerde uit Bon Futuro op eigen verzoek in Rio Canario is ondergebracht. Ons is echter bij toezending van de conceptrapportage ter controle op feitelijke onjuistheden verzekerd dat dit een misverstand is. Wat daarvan zij, in ieder geval geldt het volgende: het al of niet op eigen verzoek structureel onderbrengen van tot gevangenisstraf veroordeelden in politiecellen is in strijd met de wet en internationale regels.

SDKK (Bon Futuro) Blok 1

* Het CPT achtte in 2007 de *materiële omstandigheden* in SDKK Blok 1 over het algemeen redelijk (paragraaf 18). Gedurende de afgelopen jaren zijn verschillende verbeteringen geconstateerd, bijvoorbeeld op het terrein van ongedierte en zwerfvuil.

Tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld de hygiënische toestand in Blok 1 redelijk op orde was. De celdeuren waren voorzien van papieren vuilniszakken, die ook door de meeste gedetineerden werden gebruikt. Klachten over ratten en muizen waren er niet, wel over (grote) mieren. Ook bleek tijdens ons bezoek een tiental duiven afgekomen op enkele op de grond liggende etensresten. Meegedeeld werd dat het besysteem in de cellen functioneert, al meldde één gedetineerde dat niet altijd adequaat op het belsignaal wordt gereageerd. Tijdens het bezoek waren twee cellen vanwege een rioleringsprobleem buiten gebruik.

* Het CPT deed in 2007 aangaande *activiteiten* de aanbeveling dat voor gedetineerden die gedurende een langere periode in Bon Futuro Blok 1 worden vastgehouden materiaal (leesmateriaal, radio/televisie) beschikbaar gesteld worden voor een zinvolle dagbesteding (paragraaf 18).

Tijdens dit (en het vorige) bezoek aan Blok 1 bleek in een kastje onder meer wat lees- en spelmateriaal aanwezig. Aan de gedetineerden wordt één maal per dag één uur de gelegenheid gegeven te luchten. Vastgesteld kon verder worden dat diverse elementaire gegevens over gedetineerden werden vastgelegd met behulp van een digitaal tekstverwerkingsprogramma. De ICT-applicatie ACTPOL werd naar ons werd meegedeeld wel gebruikt, maar het bleek tijdens ons bezoek niet mogelijk deze applicatie te openen.

* In de rapporten naar aanleiding van de bezoeken in 2009 en 2010 werd melding gemaakt van de praktijk waarbij structureel gedetineerden vanuit SDKK omwille van hun veiligheid werden teruggeplaatst naar Blok 1. Hoewel tijdens het bezoek in 2011 een einde leek te zijn gekomen aan deze praktijk wist de commissie van toezicht tijdens dit bezoek te melden dat in de maanden voor ons bezoek meer dan één gedetineerde ter beveiliging op Blok 1 heeft verbleven. Ook hier verdient opmerking dat deze situatie onacceptabel is. Het al of niet op eigen verzoek structureel overbrengen van tot gevangenisstraf veroordeelden in politiecellen is in strijd met de wet en internationale regels.

Punda

* Het CPT plaatste in 2007 enkele kritische opmerkingen over de staat van de cellen in het wijkbureau van politie in Punda te Willemstad. Het CPT beveelt aan dat de ophoudcellen in Punda, die operationeel zijn sinds 2005, beter dienen te worden onderhouden en schoongemaakt. Voorts stelt het CPT voor dat iedere cel dient te worden uitgerust met een bel-systeem en dat er voor iedere arrestant een matras beschikbaar dient te zijn (paragraaf 14).

Het complex te Punda is in het kader van dit onderzoek laatstelijk in 2011 bezocht. Tijdens dat bezoek kon worden vastgesteld dat het behoorlijk stonk in het cellenblok. Ook hier waren er problemen met de riolering. Overigens zag het er opgeruimd en schoon uit. Zoals aangekondigd waren de cellen voorzien van een intercomsysteem. Voorts hingen er camera's in het cellenblok, waarmee permanent toezicht kan worden uitgeoefend. Naar ons werd meegedeeld verbleven er (evenals in 2011) geen arrestanten in het complex.

2.1.3 Mishandeling en waarborgen tegen mishandeling

Het CPT heeft herhaaldelijk benadrukt dat gedurende de periode onmiddellijk na de vrijheidsberoving het risico op intimidatie en fysieke mishandeling het grootst is. Als gevolg hiervan heeft het CPT een aantal procedurele waarborgen ontwikkeld, teneinde dit risico tot een absoluut minimum te beperken. Het gaat daarbij onder meer om het recht op notificatie van de vrijheidsbeneming, het recht op informatieverstrekking aan de arrestant over het bestaan van zijn rechten, het recht op toegang tot een raadsman en een arts alsmede de aanwezigheid van een systeem van verslaglegging van relevante gegevens over het verblijf in politiecellen (paragraaf 24).

* Het CPT stelt voorop dat de rechten van de arrestant van weinig waarde zijn, indien personen die van hun vrijheid zijn beroofd niet op de hoogte worden gebracht van het bestaan van voornoemde rechten. Als gevolg daarvan beveelt het CPT aan personen die op het politiebureau worden vastgehouden uitdrukkelijk te *informer* over hun rechten (paragraaf 25).

Tijdens deze en vorige bezoeken aan Curaçao is er geen structurele aandacht van onze kant geweest voor dit onderwerp. Ons is overigens geen schriftelijk materiaal overhandigd waarin arrestanten op hun rechten worden gewezen. Van spontane klachten over de onduidelijkheid van hun positie hebben arrestanten overigens ook geen melding gemaakt.

* Een andere waarborg betreft het *recht op notificatie* (paragraaf 24). Personen die van hun vrijheid zijn beroofd dienen vanaf het moment van de vrijheidsbeneming in de gelegenheid te worden gesteld een familielid of een ander persoon naar keuze hiervan op de hoogte te (doen) stellen. Het CPT pleit ervoor dat het recht op notificatie uitdrukkelijk in een wettelijk bepaling is verankerd. Voorts dienen de omstandigheden voor inperking op notificatie eveneens een wettelijke grondslag te hebben.

Er zijn geen aanwijzingen dat op Curaçao detentie plaatsvindt zonder dat tenminste een familielid of vriend van de arrestant daarvan op de hoogte is.

* Een belangrijke fundamentele waarborg vormt de *toegang tot een raadsman* vanaf het vroegste moment van de vrijheidsbeneming. Volgens het CPT kan dit recht politiefunctionarissen weerhouden om (tijdens het verhoor) onaanvaardbare druk op de arrestanten uit te oefenen. Daarnaast wordt de raadsman in staat geacht om adequaat te reageren ingeval misstanden tijdens de vrijheidsbeneming plaatsvinden. Als gevolg van de Salduz-jurisprudentie van het EHRM en de Hoge Raad is rechtsbijstand voorafgaand aan het eerste verhoor ook in strafvorderlijk opzicht relevant geworden.

Terwijl in de andere bijzondere delen van de rapportage van 2011 telkens gewag is gemaakt van aanwijzingen van problemen met de toegang van de raadsman, zijn ons in dit opzicht op Curaçao geen bijzonderheden gemeld.

Rapportage cellen Curaçao januari 2013

* Een belangrijke waarborg betreft voorts de *toegang tot een arts* vanaf het vroegste moment van de vrijheidsbeneming.

Tijdens deze en vorige bezoeken aan Curaçao is het beeld ongewijzigd. Er is op afroep een politiearts beschikbaar. Specifieke problemen in verband hiermee zijn ons niet gemeld. Een medisch onderzoek bij binnenkomst (intake), bijvoorbeeld om verwondingen ontstaan tijdens de aanhouding vast te stellen en eventueel te behandelen, vindt niet plaats.

* Een volgende waarborg betreft het systeem van *verslaglegging* van relevante gegevens omtrent het verblijf in politiecellen (paragraaf 27). In deze individuele zogeheten 'custody records' dienen onder meer gegevens geregistreerd te worden als: het tijdstip van binnenkomst op het politiebureau, het moment van de voorgeleiding voor de rechter-commissaris, de aanwezigheid van persoonlijke bezittingen, het tijdstip van het aanbieden van maaltijden, het tijdstip van het bezoek van een arts of de raadsman, het tijdstip en de duur van het verhoor en de verschijning ter terechtzitting.

In de bezochte politiebureaus vindt doorgaans op elementaire wijze verslaglegging plaats door middel van een algemeen dagjournaal. Gebruikmaking van ACTPOL (ICT-applicatie binnen alle politiekorpsen) werd alleen in het cellencomplex in Barber geconstateerd. Aldaar bleek het systeem een behoorlijke hoeveelheid (recente) informatie te bevatten. Het is een merkwaardig verschijnsel dat het gebruik van het systeem op de verschillende locaties zo uiteen loopt.

* Genoemde waarborgen dienen ter voorkoming van *daadwerkelijke intimidatie en fysieke mishandeling* van gedetineerden door de politie. In 2007 gaf het CPT aan verschillende geloofwaardige beschuldigingen te hebben vernomen over excessieve geweldstoepassing bij de aanhouding. Het CPT doet de aanbeveling scherp beleid te ontwikkelen ter bestrijding van dergelijke geweldstoepassing (paragraaf 11-13).

Tijdens dit bezoek werd melding gemaakt van een lopend landsrechercheonderzoek naar een ernstig incident waarbij twee arrestanten door twee politieagenten op een afgelegen parkeerplaats ernstig zouden zijn mishandeld. Hiernaast werden geen incidenten gemeld. Een in Blok 1 van Bon Futuro gedetineerde arrestant gaf aan tijdens zijn aanhouding enkele dagen voor ons bezoek klappen te hebben gehad. Er was geen sprake van zichtbaar letsel.

2.1.4 Conclusie politiecellen

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- de duur van het verblijf van arrestanten in politiecellen is (de incidentele onderbrenging in verband met de veiligheid daargelaten) op orde;
- de hygiënische omstandigheden in de politiecellen te Barber en Blok 1 Bon Futuro zijn over het algemeen aanvaardbaar;
- in alle cellencomplexen zijn gedurende de nacht (soms beschadigde) matrassen beschikbaar;
- het luchten van arrestanten is verbeterd;
- excessief geweld tijdens aanhouding lijkt minder frequent, maar incidenteel nog wel voor te komen.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- het ernstige riolerings- en stankprobleem in Rio Canario is niet structureel opgelost;
- de renovatie van cellencomplex te Rio Canario is nog niet aangevangen;
- in verschillende cellencomplexen bestaan problemen met de bel- en camerasystemen;

Rapportage cellen Curaçao januari 2013

- er verblijven nog steeds tot gevangenisstraf veroordeelden voor lange duur in politiecellen;
- enige vorm van dagbesteding bij verblijf van meer dan enkele dagen wordt (met uitzondering van het verstrekken van leesmateriaal in Blok 1) in geen van de politiecellencomplexen gerealiseerd;
- er vindt geen medische intake van arrestanten plaats;
- de registratie van gegevens (d.m.v. ACTPOL) is verbeterd, maar nog niet op orde.

Sinds 2007 is de detentiesituatie in politiecellen op Curaçao op onderdelen verbeterd. Met name is er vooruitgang in de materiële en hygiënische omstandigheden in Blok 1 SDKK en in het complex te Barber. Bovendien is er meer aandacht voor het luchten, zodat dagelijks luchten uitgangspunt is geworden. In 2009 heeft het Korps Politie Curaçao, een rapport uitgebracht met onder meer voorstellen om door middel van eigen onderzoek en inspecties de detentiesituatie in politiecellen te verbeteren. Aan dat rapport is echter geen vervolg gegeven en thans wordt ook door leden van de politie opgemerkt dat van structurele verbetering niet kan worden gesproken. Onze bevindingen sluiten daarbij aan. Nadat vooral in de jaren kort na het CPT-bezoek in 2007 op onderdelen verbeteringen tot stand zijn gekomen, is er sinds 2010 veeleer sprake is van stagnatie dan van verdere vooruitgang.

2.2 Penitentiaire inrichting

SDKK (Bon Futuro)

Het Sentro di Detenshon i Korekshon Korsou (SDKK), biedt plaats aan 750 gedetineerden. Tijdens ons bezoek bleken 110 cellen niet beschikbaar voor gebruik en waren in de inrichting circa 475 gedetineerden aanwezig.

2.2.1 Inleidende opmerkingen

* Uit het gesprek met de directie bleek dat het zogeheten *directeurenoverleg* tussen de directeuren van de Nederlands Caribische inrichtingen weer is opgestart. Aangegeven werd dat er een bereidheid bestaat samen te werken, bijvoorbeeld op het terrein van de uitwisseling van gedetineerden.

* Een kritisch geluid dat zich in 2011 alle gebieden van de voormalige Nederlandse Antillen liet horen betrof de *wetenschap van het moment van de invrijheidstelling*. Niet in alle gevallen bleken gedetineerden – maar zelfs ook het Openbaar Ministerie als verantwoordelijke instantie voor de tenuitvoerlegging – op de hoogte te zijn van de expiratedatum en de datum van vervroegde invrijheidstelling. Tijdens dit bezoek bleek aan dit probleem aandacht te zijn besteed. Meegedeeld werd dat het Gemeenschappelijk Hof van Justitie thans bij of onmiddellijk na de uitspraak kopieën van het vonnis verstrekt aan de verdachte, de advocaat en het OM. De administratie van gegevens over de duur en expiratie van gevangenisstraffen is in handen van een medewerker op Bon Futuro. Cruciaal is vooral dat de informatie hem bereikt. Hoewel tijdens dit bezoek geen klachten op dit punt kenbaar zijn gemaakt, lijkt de registratie van gegevens over de tenuitvoerlegging van de vrijheidsbeneming, ook gelet op artikel 5 EVRM, kwetsbaar.

* In het rapport van mei 2009 is gemeld dat in de periode voor het bezoek in de SDKK-gevangenis op Curaçao een serie (gewelddadige) incidenten had plaatsgevonden die van directe invloed is geweest op het leefklimaat en de onderlinge verhoudingen in de inrichting. Mede als gevolg van deze incidenten is toen een groot aantal *beveiligingsmaatregelen* voorgesteld.

Tijdens ons bezoek bleek een aantal beveiligingsmaatregelen gereed gekomen. De beveiligingsmuur voor de transporthof is aangebracht. Een belangrijke verbetering is dat de controle op de toegang van personen volledig is verplaatst naar de buitenkant van de inrichting, ten behoeve waarvan een afzonderlijk controlegebouw voor personen is gerealiseerd. Deze toegangscontrole voor personen was tijdens ons bezoek (deels) in gebruik. Van de twee detectiepoorten was er één niet in gebruik vanwege een 'software-probleem'. Voor de software is men naar ons werd meegedeeld afhankelijk van Nederland. Vanaf februari 2013 moet ook het personeel controle ondergaan, zo stond op een in de toegangsruimte aangeplakt memo vermeld.¹¹ Daarnaast is er een afzonderlijk controlegebouw voor goederen. Deze toegangscontrole functioneerde tijdens ons bezoek niet, maar naar verwachting zou het gebouw binnen enkele weken in gebruik worden genomen. Binnen het terrein van de inrichting zijn daarnaast enkele toegangs- en doorgangspoorten aangebracht en/of vernieuwd. Op die wijze wordt getracht door compartimentering het aantal bewegingen op het inrichtingsterrein tussen de cellenblokken te beperken. In verhouding tot eerdere bezoeken leek er sprake te zijn van minder verkeer van gedetineerden. Voorts is het interne camera- en observatiesysteem gereed en operationeel. Vanuit een centrale post kan door middel van circa 45 camera's permanent toezicht worden uitgeoefend in en rondom de inrichting. Door (een deel van) het executieve inrichtingspersoneel wordt gebruik gemaakt van portofoons, die zijn voorzien van een alarmknop. De aanschaf van honderd nieuwe portofoons verkeert in de aanbestedingsfase.

De beveiligingsplannen zijn in verband met de eisen in het kader van de staatkundige hervorming in 2010 herschreven en geïntensiveerd. De projectplanning onder dit geïntensiveerde plan van aanpak

¹¹ We hebben begrepen dat bij het personeel weerstand bestaat tegen deze naar ons oordeel zeer noodzakelijke controle.

kent een doorlooptijd tot eind 2014 en omvat overigens meer dan enkel beveiligingsplannen. Vermel-denswaardig op dit punt is bijvoorbeeld de oplevering van een noodstroomvoorziening medio 2012 en de aanvang die naar wij begrepen is genomen met het realiseren van de noodzakelijke brandveilig-heidsmaatregelen. Voor de bewaking van de realisering van de concrete voorstellen is een voortgangs-commissie ingesteld. Daarin hebben thans zitting mr. Marijnen (voorzitter), mw. drs. Mullock Hou-wer, en mr. Peterson.

2.2.2 Relatie inrichtingspersoneel met gedetineerden

* Het CPT maakte zich in 2007 zorgen over de *relatie tussen het inrichtingspersoneel en de gedetineerden* in de gevangenis. Met name over het uitblijven van daadwerkelijke positieve bejege-ning van het grootste deel van de gevangenispopulatie gaf het aan zorgen te hebben (paragraaf 41-44).

De relatie tussen het inrichtingspersoneel en de gedetineerden is door de jaren heen een punt van zorg gebleven. Tijdens dit bezoek bleken er in dit opzicht geen significante wijzigingen te hebben plaatsge-had. Met uitzondering van de afdelingen voor jeugdigen en gedetineerden met psychiatrische proble-matiek (FOBA) wordt tot op heden nauwelijks invulling gegeven aan (positieve) bejegening. Het per-soneel vervult alleen de traditionele bewakende taak. Dit hangt onder meer samen met het personeels-tekort door onderbezetting en verzuim, alsook met het ontbreken van noodzakelijke vaardigheden bij het bewarend personeel. Er is bovendien een beperkte bodem voor een op bejegening gerichte aanpak. Dat past namelijk minder goed in de dominante repressieve gevangenscultuur.

Aandacht verdient hier dat ook tijdens dit bezoek van verschillende kanten in algemene termen ver-moedens over corruptie werden geuit.¹² Daaronder valt de invoer van contrabande (niet alleen drugs en wapens, maar alle verboden voorwerpen of zelfs toegestane voorwerpen die informeel binnen wor-den gebracht) en het lekken van informatie door personeel. Meer dan eens bleken gedetineerden tevo-ren te zijn geïnformeerd over aanstaande celinspecties.

* Het CPT toonde zich in 2007 eveneens zeer bezorgd over het aantal *geweldsincidenten tussen gedetineerden onderling*. Het CPT benadrukt in al zijn rapporten dat op de inrichtingsautoriteiten een zorgplicht rust om te waken over de belangen en de fysieke bescherming van gedetineerden. De inzet van cameratoezicht kan een belangrijk instrument zijn bij het terugdringen van geweld. Een veilig detentieklimaat vereist volgens het CPT bovenal voldoende inrichtingspersoneel en meer contacten tussen het personeel en de gedetineerden zodat een positieve relatie kan worden opgebouwd (paragraaf 45-46).

Nadat in 2010 een camerasysteem was gerealiseerd en in samenwerking met het Nederlandse bijzon-dere ondersteuningsteam (BOT) een grootscheepse zoekactie was gehouden, bleek naar zeggen van het personeel het aantal geweldsincidenten tussen gedetineerden onderling, alsook tussen gedetineer-den en het personeel sterk te zijn beperkt. Ook tijdens dit bezoek maakte de directie diezelfde inschat-ting, hetgeen door de commissie van toezicht werd bevestigd. Aan de volgens de directie relatieve rust ligt volgens diezelfde directie mede ten grondslag dat thans met inzet van een getraind en gecertifi-ceerd intern bijstandsteam één of twee maal per maand celinspecties worden verricht. Ernstige ge-weldsincidenten blijven echter voorkomen. Tussen juli 2011 en het voltooiën van dit rapport in maart 2013 vonden er in Bon Futuro bijvoorbeeld drie schietpartijen tussen gedetineerden onderling plaats.

2.2.3 Detentieomstandigheden

* Het CPT maakte in 2007 geen bijzondere opmerkingen over de *materiële en hygiënische de-tentieomstandigheden* in Bon Futuro. Wel gaf het aan dat bepaalde blokken zeer onopgeruimd waren en daarin bovendien ratten aanwezig waren. Het CPT stelde voorts voor dat iedere cel moet worden uitgerust met een bel-systeem, inclusief de vrouwenafdeling (paragraaf 48).

¹² In reactie op het rapport van 2011 heeft de commissie van toezicht ontkend (concrete) vermoedens van cor-ruptie te hebben geuit, zie *Kamerstukken II* 2011/2012, 31568, nr. 99 (reactie Curaçao).

In de voorgaande rapporten is gemeld dat er met betrekking tot de hygiënische omstandigheden verschillende initiatieven ter verbetering zijn ontplooid. Deze tendens naar een meer opgeruimde en schone omgeving lijkt zich voort te zetten, zo bleek tijdens dit bezoek. Het besef dat hygiëne ook tijdens detentie van betekenis is, schiet kennelijk wortel. Bij wijze van arbeidsactiviteit zijn op iedere afdeling reinigers werkzaam. Wel heeft de commissie van toezicht te kennen gegeven dat de hygiënische omstandigheden op Blok 2 thans bijzonder slecht zijn te noemen. Verschillende cellen zouden vanwege toiletdefecten buiten gebruik zijn. Deze cellen worden incidenteel gebruikt. De directeur gaf daarnaast aan dat de inrichting slechts incidenteel en dan vooral 's nachts door ratten wordt aangedaan. Tijdens dit bezoek werd voorts gemeld dat intussen een bel(intercom)systeem is aangebracht. Het systeem werkt nog niet overal probleemloos.

* Over de situatie in de *strafcelunit* (het cachot) maakte het CPT in 2007 een zogeheten 'immediate observation', inhoudende dat de strafcellen, totdat noodzakelijke aanpassingen in verband met lichtinval, ventilatie en hygiëne waren verricht, buiten gebruik zouden moeten blijven (paragraaf 7 en 49). In vorige rapporten is vastgesteld dat de strafcellen nagenoeg onaangepast in gebruik waren gebleven, hetgeen als onacceptabel werd aangemerkt.

Tijdens dit bezoek waren de strafcellen buiten gebruik. De afdeling wordt grondig gerenoveerd, in welk verband onder meer verbeteringen zijn gepland op het terrein van sanitair, de ventilatie, de lichtinval en het schilderwerk. Tijdens ons bezoek kon worden vastgesteld dat nieuwe toiletten waren geïnstalleerd. Dezelfde verbeteringen zijn volgens de directie ook voor de in vergelijkbare staat verkerende observatiecellen gepland. De renovatie wordt naar verwachting in 2013 afgerond.

De renovatie van de strafcellen heeft als gevolg dat afzondering in het cachot als disciplinaire straf niet mogelijk is. Naast strafdetentie op de eerste verdieping van Blok 6 wordt thans bestraft door middel van het afnemen van arbeids- en bezoeken. De commissie van toezicht geeft te kennen dat een gehele afdeling om disciplinaire redenen een aantal dagen niet de gelegenheid heeft gekregen om te luchten. Benadrukt moet worden dat het CPT de onthouding van de mogelijkheid om dagelijks te luchten beschouwt als absoluut onacceptabel. Onder geen enkele omstandigheid is een dergelijke disciplinaire optreden geoorloofd. Hetzelfde geldt voor collectieve bestraffing, dat wil zeggen bestraffing zonder individuele vaststelling van schuld of aansprakelijkheid.

2.2.4 Regime

* Het CPT gaf in 2007 aan dat *dagprogramma en de daarbij horende activiteiten* zeer te wensen over lieten. Behoudens het aanbod van enkele arbeidsactiviteiten verkeerde het grootste deel van de gevangenen in een situatie van gedwongen passiviteit. Er is hier uiteraard een direct verband met het structurele personeelstekort (paragraaf 52).

Een dagprogramma met zinvolle activiteiten is nog steeds niet tot stand gekomen. Tijdens het bezoek van januari 2013 ontvingen wij geen aanwijzingen dat de situatie ten opzichte van het bezoek in 2011 significant is veranderd. In 2011 waren er dertig gedetineerden werkzaam in de keuken en vijf in de autotechniek. Ongeveer vier tot zes gedetineerden namen deel aan het buitenproject 'brandweer' en tien tot vijftien in andere buitenprojecten (zoals werkzaamheden in de geitenhouderij). Onder leiding van twee sportinstructeurs bestaat voorts de mogelijkheid om gebruik te maken van de sportzalen. Tijdens dit bezoek bleek bovendien een zeer volledig uitgeruste fitnesszaal gereedgekomen. Naar de instructeurs aangaven wordt de zaal door circa tweehonderd gedetineerden per week bezocht, hetgeen evenwel door de commissie van toezicht niet kon worden bevestigd. De gedetineerden krijgen iedere dag de gelegenheid om te luchten.

Met betrekking tot de jeugdige gedetineerden waren in 2011 als initiatieven te noemen dat in mei van dat jaar vijftien jongeren deelnamen aan de opleiding 'New Horizon'. De opleiding duurt circa zes maanden en vindt voornamelijk plaats buiten de inrichting. Voorts werd in het rapport van 2011 melding gemaakt van een zogeheten 'sociale vormingsplicht' waaraan tijdens dit bezoek twaalf jongeren

(tot 24 jaar) deelnamen. Dit project duurt drie maanden en voorziet onder in meer alfabetisering en computeronderwijs. Thans werd aangegeven dat dit vormingsonderwijs ook arbeidswerkzaamheden omvat.

* Tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld dat een gebouw met *werkzalen* is opgeleverd. De vier zalen voorzien in zestig á honderd arbeidsplaatsen op het gebied van autotechniek, houtbewerking, verpakings- en kleine handwerkzaamheden en opslag en overslag. In de zaal bestemd voor houtbewerking waren enkele houtbewerkingsmachines aanwezig, de overige zalen moeten nog volledig worden ingericht. De directie heeft het voornemen de zalen binnen enkele maanden daadwerkelijk in gebruik te nemen. Aanvullend (gekwificeerd) personeel is daarvoor niet beschikbaar. Dit maakt de ingebruikname (zacht gezegd) nogal kwetsbaar nu met name voor de machinale arbeid instructie door vakbekwaam personeel nodig is.

* Inzake *differentiatie* van verschillende groepen gedetineerden bleek dat er afzonderlijke blokken worden gebruikt voor vrouwen, jeugdigen en gedetineerden met psychiatrische problemen (FO-BA) en dat sinds enkele maanden voor ons bezoek Blok 6 is ingericht voor beperkt gemeenschapsgeschiedte gedetineerden (BGG). Dit blok (twintig plaatsen) werd tijdens ons bezoek bezet door tien gedetineerden. Het BGG-blok is onder meer bedoeld voor gedetineerden die vanwege hun veiligheid niet op andere afdelingen kunnen worden geplaatst. Tijdens ons bezoek verbleef er echter naar ons werd meegedeeld niemand op deze grondslag in het BGG-blok. Door de ingebruikname van het BGG-blok komt hopelijk een einde aan de praktijk gedetineerden voor hun eigen veiligheid voor lange tijd worden onder te brengen in politiecellencomplexen.

In de vierde rapportage uit 2011 is aandacht besteed aan het *regime voor jongvolwassene gedetineerden (JOVO)*. In Blok 3 verbleven toen circa 45 jongens van 18 tot 23 jaar. De sfeer in Blok 3 was – in tegenstelling tot andere afdelingen – relatief ontspannen te noemen. Hoewel het dagprogramma duidelijk nog in ontwikkeling was, werd op beperkte schaal onderwijs verzorgd door externe docenten. Voor de methodische onderbouwing van de jeugdafdeling en de plannen voor een nadere concretisering van het regime was een handleiding JOVO-afdeling aanwezig. Nadere bijzonderheden over het JOVO-blok zijn ons sindsdien niet gemeld.

2.2.5 Personeel

* Het CPT gaf in 2007 aan dat de *personele onderbezetting* in Bon Futuro zo aanzienlijk was dat het tekort gevolgen had voor de controle die op de gevangenen kon worden uitgeoefend. Voornamelijk 's nachts en in het weekend bleek het personeelstekort aanzienlijk (paragraaf 53).

Tijdens dit bezoek kon voor wat betreft management- en staffuncties worden vastgesteld dat verschillende posities binnen het managementteam onvervuld zijn. Zo ontbreken hoofden op het gebied van bedrijfsvoering, HRM, beveiliging en facilitaire dienst. Verschillende van deze functies zijn weliswaar enige tijd bezet geweest, maar de contracten werden niet verlengd. De drie sinds oktober 2009 in de inrichting werkzame uit Nederland afkomstige technische bijstanders ter ondersteuning van de directie zijn ook thans nog in Bon Futuro werkzaam. Één van hen vertrekt in april 2013. Anders dan in de afgelopen anderhalf jaar, lijkt thans het draagvlak om de technische bijstand voort te zetten ter plaatse groot.

De bewaking- en uitvoeringsfuncties waren ook tijdens dit bezoek slechts gedeeltelijk ingevuld. Nog steeds wordt gesproken over dertig tot veertig vacatures. Opmerking verdient in dit verband dat een uitzendbureau voor beveiligers (Stichting Beveiligingszorg Justitie) in 2012 is ontbonden, waarna de circa honderd daar gecontracteerde bewaarders onder het directe beheer van het SDKK zijn komen te vallen. Omdat een deel van deze bewaarders op uitzendbasis feitelijk in het SDKK werkzaam was, terwijl een deel van deze bewaarders moet worden ingezet in de verschillende politiecellen en andere detentiecentra op Curaçao, heeft deze organisatorische herschikking voor de bezetting van Bon Futuro niet veel effect gehad. Overigens geldt dat dit personeel niet in alle opzichten aan het gewenste kwalitatieve niveau voldoet en dat het (ziekte)verzuim relatief hoog is.

Het bestaan van een zeer problematisch en nijpend personeelstekort op verschillende niveaus binnen de organisatie wordt bevestigd door de voortgangsrapportages op basis van het 'Geïntensiveerde Plan van Aanpak SDKK'. Zo wordt in de vijfde en meest recente rapportage gemeld dat vanwege het personeelsgebrek 'de verdere uitvoering [van het plan van aanpak], en zeker die van de complexere projecten, uitermate ingewikkeld [is].' Een en ander is volgens de Voortgangscommissie mede het gevolg van de Aanwijzing betreffende de begroting van Curaçao.

* In verband met de *bestrijding van het personeelstekort* is het zogeheten functieboek essentieel. Dat functieboek lag tijdens ons bezoek ter vaststelling en goedkeuring bij de Raad van Ministers. In aansluiting hierop kan de organisatie van Bon Futuro volgens de directie daadwerkelijk worden opgebouwd. Hiernaast worden wervingsactiviteiten in Nederland ontplooid. Op basis daarvan wordt door het Ministerie van Justitie de hoop uitgesproken vijftien tot twintig plaatsen in verschillende lagen van de gevangenisorganisatie kunnen worden vervuld. Volgens de directie volgt een grote groep reeds in dienst zijnde bewaarders thans een basisopleiding beveiliging. De opleiding beslaat een jaar en wordt gegeven door een extern opleidingsinstituut.

2.2.6 Medische zorg

* Het CPT heeft in 2007 een groot aantal opmerkingen gewijd aan de verschillende aspecten van de medische zorg in Bon Futuro. Over onderwerpen als faciliteiten en personeel deed het verschillende aanbevelingen. Het CPT beveelt bijvoorbeeld aan een fulltime arts in dienst te nemen, een ruimte voor noodgevallen in te richten alsook de medische intake te verscherpen (paragraaf 54-61).

Tijdens dit bezoek leek de situatie rondom het medische personeel dat werkzaam is in Bon Futuro op hoofdlijnen verbeterd ten opzichte van eerdere bezoeken. De samenwerkingsproblemen en spanningen die in vorige rapporten werden geconstateerd zijn naar werd gemeld voor een belangrijk deel verdwenen. Noemenswaardig is dat in de inrichting een nieuwe arts op oproepbasis werkzaam is, die heeft geïnformeerd naar de mogelijkheid van indiensttreding bij de inrichting. Gemeld kan worden dat er sinds 2011 ook een psychiater op afroep beschikbaar is. Ten aanzien van de verplegend medewerkers werden geen veranderingen gesignaleerd: het grootste deel van de dag is er een verpleegkundige aanwezig, 's avonds en gedurende de nacht op afroep.

De commissie van toezicht bevestigt de positieve ontwikkeling in die zin dat er minder klachten over de medische dienst zijn ontvangen. Er zijn overigens meer klachten over de tandheelkundige zorg. De directie gaf in dit verband aan dat binnen de inrichting geen tandheelkundige zorg kan worden geboden en dat gedetineerden (op eigen kosten) buiten de inrichting moeten worden gesaneerd en/of behandeld. Vanuit Nederland is de verscheping van een volledig toegeruste behandelkamer toegezegd.

* Met betrekking tot de aanbeveling van het CPT betreffende het opleggen van disciplinaire sancties en de rol van het medische personeel (paragraaf 59) werd in ons rapport van september 2008 vastgesteld dat indien een gedetineerde in afzondering wordt geplaatst het de directie is die daarover beslist en niet de inrichtingsarts. Wel dient de gedetineerde binnen 24 uur door een arts te worden bezocht (in bepaalde gevallen is er ook een medebeoordeling door de psychiater). De arts observeert diens medische situatie en brengt dienaangaande rapportage uit aan de directeur zo nodig vergezeld van adviezen. Tijdens latere bezoeken werd gemeld dat deze praktijk – waarbij de arts wordt geraadpleegd bij het opleggen van disciplinaire straffen – onveranderd is.

* De vacature voor een *fulltime psycholoog* – op het belang waarvan ook het CPT wees (paragraaf 60) – bleek tijdens dit bezoek grotendeels vervuld. Thans is gedurende 32 uren per week een psycholoog aanwezig.

* De *forensische observatie- en begeleidingsafdeling (FOBA)* vormt inmiddels al jaren een positieve uitzondering op de rest van de inrichting. Er heerst een relatief rustige atmosfeer op de afdeling. De prikkelarme afdeling kenmerkt zich bijvoorbeeld door de mogelijkheid medicatie te verstrekken

aan soms ernstig psychisch zieke patiënten. Het behandelklimaat verkeert overigens in een rudimentair stadium. Gedetineerden in de FOBA verblijven een groot deel van de dag buiten hun cel en hebben de mogelijkheid om te beschikken over een televisietoestel. Zelfs was te zien dat één van de gedetineerde een grote teil met enkele koikarpers op zijn cel hield. Verschillende in 2007 door het CPT gedane aanbevelingen (paragraaf 61) zijn aldus gerealiseerd. Het verdient aanbeveling het bejegeningsklimaat van de FOBA waar mogelijk te exporteren naar de andere afdelingen.

Tijdens dit bezoek verbleven er 21 gedetineerden in de FOBA (capaciteit 23 plaatsen), waaronder één vreemdeling en twee jongeren van vijftien jaar oud. Aangegeven werd dat incidenteel zeer beheersgevaarlijke personen vanuit de op Curaçao bestaande inrichtingen voor psychiatrische zorg naar de FOBA worden overgeplaatst. Voor zover het personen betreft die niet op strafrechtelijke titel worden behandeld, is niet duidelijk op welke wettelijk basis deze overplaatsing geschiedt. Zeker niet uitgesloten is dat deze praktijk in strijd is met de wet. Opmerking verdient dat de FOBA enkel bestemd is voor mannelijke gedetineerden. Een (verwarde en gestoorde) Franse vrouw pleegde in de inrichting in 2012 zelfmoord. Onze zegslieden legden een verband met de niet beschikbare adequate opvang voor vrouwen.

2.2.7 Riot-team

* Het CPT plaatste in 2007 een aantal belangrijke kanttekeningen bij de inzet van het riot-team en doet verschillende aanbevelingen met betrekking tot de werving, opleiding en wijze van inzet ervan (paragraaf 63-66).

Tijdens dit bezoek werd gemeld dat het intern bijstandsteam (IBT, voorheen riot-team) thans bestaat uit dertig gewone bewakers die de bijstand als extra taak hebben gekregen. De leden van het IBT hebben een Nederlandse opleiding gehad en worden thans één tot twee maal per maand naar tevredenheid van de directie en met succes ingezet voor celzoekingen.

2.2.8 Conclusie SDKK/Bon Futuro

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- een aantal noodzakelijke beveiligingsmaatregelen is uitgevoerd;
- het onderlinge geweld tussen gedetineerden is enigszins verminderd, maar er bestaan nog steeds excessen die maken dat het leefklimaat per saldo te onveilig is;
- de hygiënische detentieomstandigheden zijn over het algemeen verbeterd;
- een bel(intercom)systeem is aangebracht en functioneert op bijna alle blokken;
- een nieuwe en volledig ingerichte fitnesszaal is in gebruik genomen; voor jeugdigen bestaan specifieke onderwijs- en arbeidsactiviteiten;
- vier nieuwe werkzalen zijn opgeleverd, maar niet in gebruik;
- de personele bezetting van de medische dienst is verbeterd; het klimaat in de FOBA kan tot voorbeeld strekken van andere afdelingen;
- het intern bijstandsteam is opgeleid en wordt in de ogen van de directie succesvol ingezet.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- het personeel vervult in hoofdzaak de bewakingstaak en komt aan bejegening niet toe;
- er zijn geen aanwijzingen dat thans aan het in mindere of meerdere mate grensoverschrijdende (mogelijk zelfs corrumperende) handelen van het personeel, althans van bepaalde personeelsleden een einde is gekomen;

Rapportage cellen Curaçao januari 2013

- de strafcelafdeling is hoewel buiten gebruik en in de verbouw nog niet daadwerkelijk gerenoveerd;
- de oplegging van buitenwettelijke sancties is reden tot zorg;
- van een structureel dagprogramma met activiteiten is nog geen sprake;
- de bezetting van managementfuncties is niet, althans lang niet volledig gerealiseerd;
- de personele bezetting van uitvoerende functies is structureel zeer onvolledig.

Ten opzichte van 2007 is er op enkele onderdelen verbetering. Zo is op het terrein van interne en externe beveiliging het nodige gerealiseerd (controle in de nieuwe voorgebouwen, beperkte compartimentering). Ook de oplevering van de werkzalen en ingebruikneming van de fitnessruimte is positief te waarderen. Daar staat tegenover dat de situatie ten aanzien van het regime (dagprogramma) en het personeel (bejegening) in de kern niet is verbeterd en onverminderd problematisch is. De belangrijkste reden hiervan is naar onze inschatting dat op alle niveaus in de organisatie een tekort is aan (gekwificeerd) personeel.

2.3 Vreemdelingendetentie

Het CPT-rapport uit 2007 schetst een somber beeld van de toestand in de 'Illegale barakken' op Curaçao. De geconstateerde tekortkomingen betroffen de fysieke omstandigheden, alsmede het gevoerde regime (zinvolle dagbesteding) en het ontbreken van de mogelijkheid tot luchten en bewegen in de buitenlucht (paragraaf 31-33). Dat beeld kon tijdens onze vorige bezoeken telkens worden bevestigd. Voor het CPT gaven de geconstateerde verblijfsomstandigheden zelfs aanleiding voor het maken van zogenoemde 'immediate observations' (paragraaf 7). Hierin doet het CPT de dringende aanbeveling tot verbetering.

2.3.1 Bevindingen bezoek Illegale barakken

* De in 2011 gerealiseerde *renovatie* van de vreemdelingen barakken kan worden aangemerkt als een verbetering. De barakken zien er behoorlijk uit en zijn voorzien van adequaat sanitair, douches en acceptabele verblijfsruimtes. Voorts is voorzien in een luchtkooi en een ruimte (kooi) waarin een basketbalring is aangebracht. Een punt van aandacht betreft de afwezigheid van een bel(intercom)systeem, waarmee de aandacht van het personeel kan worden gevraagd. Tijdens dit bezoek bleek één van de twee spreekkamers defect te zijn.

* Wat *activiteiten* betreft kon worden vastgesteld dat ondanks de aanwezigheid van een luchtplaats het de vreemdelingen niet altijd is toegestaan om daarvan gebruik te maken. Naar verluidt bestaat de vrees dat vreemdelingen tijdens het luchtmoment over de hekken proberen te ontsnappen. Gerealiseerd dient te worden dat dagelijks luchten van personen die van hun vrijheid beroofd worden vastgehouden – zeker wanneer dit vreemdelingen betreft – in het internationale recht een absoluut minimumrecht is. Een recht derhalve waarvan niet kan worden afgeweken. De mogelijkheid tot luchten en bewegen in de buitenlucht vormt voor het CPT dan ook een zeer belangrijk aspect in de beoordeling van de het verblijf in detentie. Het CPT heeft hieromtrent meermaals benadrukt dat personen die langer dan 24 uur worden vastgehouden dagelijks de gelegenheid geboden dient te worden om ten minste één uur in de buitenlucht te kunnen bewegen. Dat vreemdelingen niet mogen luchten wringt des te meer nu hen geen zinvolle dagbesteding wordt aangeboden. Naast telefoneren zijn er behoudens een televisie nauwelijks recreatiemogelijkheden voor de aanwezige vreemdelingen. De ruimte die daarvoor beschikbaar is, wordt niet gebruikt. De daar aanwezige tafeltennistafel is defect en wordt gebruikt als zitmeubel.

* Het CPT besteedde in 2007 voorts aparte aandacht aan het *personeel* dat werkzaam is in detentiecentra voor vreemdelingenbewaring. Het CPT onderstreepte daarbij in het bijzonder het belang van een zorgvuldige selectie van goed opgeleid personeel. Het formuleert vervolgens een aantal criteria waaraan personeelsleden van detentiecentra voor vreemdelingen dienen te voldoen. Zo dient het personeel te beschikken over adequate communicatieve vaardigheden. Daarnaast dienen zij bekend te zijn met de verschillende culturele achtergronden van de vreemdelingen en kennis van relevante vreemde talen te hebben. Verder dienen zij in staat te worden geacht bepaalde symptomen van stress (post-traumatisch of als gevolg van sociaal culturele veranderingen) bij vreemdelingen te herkennen en hier op adequate wijze mee om te gaan (paragraaf 34).

Tijdens dit bezoek bleek de zorg voor vreemdelingen in verband met de ontbinding van de Stichting Beveiligingszorg Justitie te zijn overgedragen aan de directie en het personeel van SDKK. Niet aanmerkelijk is geworden dat deze verandering ook verbetering in de kwaliteit van de bejegening heeft teweeg gebracht.

* Het CPT beveelt in 2007 systematische *medische screening* aan bij binnenkomst waarbij de vertrouwelijkheid in het contact met de medicus is gewaarborgd. Verder wordt dagelijkse aanwezigheid van een verpleegkundige noodzakelijk geacht alsmede in spoedeisende gevallen adequate toegang tot de tandarts en de beschikbaarheid van toereikende psychologische/psychiatrische hulpverlening (paragraaf 35).

Er vindt bij binnenkomst een intake plaats door een arts. Tijdens het verdere verblijf is een verpleegkundige of arts op afroep beschikbaar. Het lijkt ons te ver gaan voor de medische verzorging van vreemdelingen structureel in een verpleegkundige ter plaatse te voorzien. Gelet op het aantal aanwezige vreemdelingen (tijdens ons bezoek in januari 2013 geen vrouwen en minder dan vijf mannen) lijkt het voldoende dat kan worden teruggevallen op de in onmiddellijke omgeving gehuisveste medische dienst van de SDKK.

* Het CPT plaatste in 2007 enige kritische kanttekeningen bij de *procedurele waarborgen* ter voorkoming van mishandeling en intimidatie alsmede bij de wijze waarop aan vreemdelingen wordt toegestaan contact met de buitenwereld te hebben (paragraaf 36-37). We hebben kunnen vaststellen dat de contacten met de buitenwereld doorgaans beperkt blijven tot de mogelijkheid om te telefoneren.

2.3.2 Conclusie Illegale barakken

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- de barakken zijn in 2011 gerenoveerd en in hygiënisch opzicht op orde;
- een medische intake vindt plaats.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- een bel(intercom)systeem ontbreekt;
- een structureel dagprogramma of mogelijkheden tot het verrichten van activiteiten ontbreken;
- de gelegenheid tot luchten bestaat, maar wordt niet altijd ook daadwerkelijk aangeboden;
- gedurende detentie is enkel op afroep medische deskundigheid beschikbaar.

Sinds het CPT-bezoek in 2007 zijn de (materiële) omstandigheden waaronder de vreemdelingen worden gehuisvest verbeterd. Uiterst zorgelijk is dat het luchten kennelijk niet structureel op orde is, dat van enige zinvolle dagbesteding geen sprake is en dat het personeel niet meer dan een bewakende functie vervult.

2.4 Inrichting voor jeugdigen

In het kader van de nulmeting in 2008 is een bezoek gebracht aan de Gouvernements Opvoedingsgesticht (GOG) aan de Incastraat te Willemstad, Curaçao. De vestiging van de inrichting aan de Incastraat is bestemd voor zowel civiel- als strafrechtelijk onder toezicht gestelden en heeft een nogal open karakter. Tijdens dit bezoek is voor het eerst een bezoek gebracht aan de gesloten vestiging van het GOG aan de Rembrandtstraat te Willemstad.¹³

2.4.1 Bevindingen bezoek GOG Rembrandtstraat

* Het GOG aan de Rembrandtstraat is in verband met de geplande verbouwing of uitbreiding van het hoofdcomplex aan de Incastraat sinds 2007 bestemd voor mannelijke jeugdigen die de thans niet meer geldende jeugdmaatregel terbeschikkingstelling is opgelegd. Deze tijdelijke bestemming duurt thans al vijf jaar voort. Naar zeggen van het Ministerie van Justitie zal de daadwerkelijke renovatie binnen enkele maanden aanvangen, zij het dat de bestektekeningen nog moeten worden afgerond. In het krappe en verouderde complex, ingericht met tweepersoonscellen waarin nauwelijks natuurlijk licht doordringt, verbleven tijdens ons bezoek acht jongeren (capaciteit is twaalf). Melding werd gemaakt van vaak voorkomende sanitaire defecten. Ook ontbrak een belstelsysteem. Het gebouw maakt zowel van buiten als van binnen een verwaarloosde indruk. In mei 2012 is de voordeur van de instelling met een vuurwapen beschoten, waarna een metalen tussendeur is geplaatst.

* In het complex kunnen overdag verschillende computer- en spel- en muzikale activiteiten worden verricht. Dit naast het eveneens aangeboden (deels individuele) dagprogramma, bestaande uit onderwijs, verzorging en corvee. Voor iedere jongere bestaat naar ons werd meegedeeld een individueel begeleidingsplan. Aangegeven werd voorts dat het dagprogramma deels extramuraal – ook in de vestiging aan de Incastraat – plaatsvindt, bijvoorbeeld voor scholing en sport (binnen zijn er geen sportfaciliteiten). Naar onze indruk bestonden bij de directie twijfels over de vraag of na de recente wijziging van het Wetboek van Strafrecht hiervoor een deugdelijke wettelijke basis bestaat. Een dergelijke grondslag bestaat weldegelijk en dient te worden gebruikt, zodat onder meer ook de buitenwereld niet de indruk krijgt dat bij de extramurale activiteiten wordt gebalanceerd op de randen van hetgeen wettelijk is toegelaten. Beveiligde vervoersmiddelen zijn niet beschikbaar, wat meer dan eens in een (tijdelijke) ontsnapping heeft geresulteerd. Doorstroming naar de open afdeling van het GOG aan de Incastraat is mogelijk, al komt het voor dat jeugdigen vele jaren in het complex aan de Rembrandtstraat verblijven.

* Het personeel bestaat uit zes medewerkers die het dagelijks contact met de jeugdige onderhouden. De psycholoog en psychiater die ook op Bon Futuro werkzaamheden verrichten zijn op afroep beschikbaar. De bewaking van de afdeling is in handen van in totaal twaalf onder het beheer van Bon Futuro ressorterende bewakers, werkzaam in drie tijdvakken per dag. Er is een tekort aan personeel. Gemeld wordt dat in de inrichting zelden geweld tussen de gedetineerden onderling plaatsvindt, hoogstens een niet al te ernstig handgemeen. Daarop wordt gereageerd met cellulaire opsluiting en ontzegging van activiteiten.

2.4.2. Conclusie GOG Rembrandtstraat

Vooropgesteld moet worden dat het personeel werkzaam in het GOG Rembrandtstraat onmiskenbaar zijn uiterste best doet om de aanwezige jongeren op adequate wijze op te vangen, op te voeden, te scholen en waar mogelijk en nodig te behandelen. Met name de beschikbare en uiteenlopende mogelijkheden tot deelname aan activiteiten die op creatieve wijze worden georganiseerd geven daarvan blijk. Aandacht dient te worden besteed aan adequate mogelijkheden tot het verrichten van activiteiten

¹³ Het GOG wordt thans ook aangeduid als Justitiële Jeugd Inrichting Curaçao (JJIC). Het gebouw aan de Rembrandtstraat huisvest twee verder volledig gescheiden instellingen: naast het GOG Brasami (instelling voor verslaafdenzorg).

buiten de inrichting. De juridische basis moet duidelijk zijn en feitelijk dient het tijdelijk verlaten van de inrichting op een veilige wijze te kunnen worden gerealiseerd. Niettemin moet worden geoordeeld dat het gebouw volstrekt ongeschikt is voor gesloten opvang van jongeren. In bouwkundig en hygiënisch opzicht is het complex beneden de maat. De renovatie/uitbreiding van het hoofdcomplex aan de Incastraat dient hoge prioriteit te krijgen.

2.5 Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij

De volgende conclusies zijn moeilijk los van de CPT-rapportage en onze vorige rapporten te lezen. De voornaamste conclusies beperken zich tot vaststelling of een aanbeveling van het CPT ten opzichte van de CPT-rapportage in 2007 en/of de nulmeting in 2008 wel of niet is gerealiseerd.

2.5.1 Conclusie politiecellen

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- de duur van het verblijf van arrestanten in politiecellen is (de incidentele onderbrenging in verband met de veiligheid daargelaten) op orde;
- de hygiënische omstandigheden in de politiecellen te Barber en Blok 1 Bon Futuro zijn over het algemeen aanvaardbaar;
- in alle cellencomplexen zijn gedurende de nacht (soms beschadigde) matrassen beschikbaar;
- het luchten van arrestanten is verbeterd;
- excessief geweld tijdens aanhouding lijkt minder frequent, maar incidenteel nog wel voor te komen.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- het ernstige riolerings- en stankprobleem in Rio Canario is niet structureel opgelost;
- de renovatie van cellencomplex te Rio Canario is nog niet aangevangen;
- in verschillende cellencomplexen bestaan problemen met de bel- en camerasystemen;
- er verblijven nog steeds tot gevangenisstraf veroordeelden voor lange duur in politiecellen;
- enige vorm van dagbesteding bij verblijf van meer dan enkele dagen wordt (met uitzondering van het verstrekken van leesmateriaal in Blok 1) in geen van de politiecellencomplexen gerealiseerd;
- er vindt geen medische intake van arrestanten plaats;
- de registratie van gegevens (d.m.v. ACTPOL) is verbeterd, maar nog niet op orde.

Sinds 2007 is de detentiesituatie in politiecellen op Curaçao op onderdelen verbeterd. Met name is er vooruitgang in de materiële en hygiënische omstandigheden in Blok 1 SDKK en in het complex te Barber. Bovendien is er meer aandacht voor het luchten, zodat dagelijks luchten uitgangspunt is geworden. In 2009 heeft het Korps Politie Curaçao, in het bijzonder dhr. Schoop, een rapport uitgebracht met onder meer voorstellen om door middel van eigen onderzoek en inspecties de detentiesituatie in politiecellen te verbeteren. Aan dat rapport is echter geen vervolg gegeven en dhr. Schoop meent thans dat van structurele verbetering niet kan worden gesproken. Onze bevindingen sluiten daarbij aan. Nadat vooral in de jaren kort na het CPT-bezoek in 2007 op onderdelen verbeteringen tot stand zijn gekomen, is er sinds 2010 veeleer sprake is van stagnatie dan van verdere vooruitgang.

2.5.2 Conclusie SDKK/Bon Futuro

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- een aantal noodzakelijke beveiligingsmaatregelen is uitgevoerd;

Rapportage cellen Curaçao januari 2013

- het onderlinge geweld tussen gedetineerden is enigszins verminderd, maar er bestaan nog steeds excessen die maken dat het leefklimaat per saldo te onveilig is;
- de hygiënische detentieomstandigheden zijn over het algemeen verbeterd;
- een bel(intercom)systeem is aangebracht en functioneert op bijna alle blokken;
- een nieuwe en volledig ingerichte fitnesszaal is in gebruik genomen; voor jeugdigen bestaan specifieke onderwijs- en arbeidsactiviteiten;
- vier nieuwe werkzalen zijn opgeleverd, maar niet in gebruik;
- de personele bezetting van de medische dienst is verbeterd; het klimaat in de FOBA kan tot voorbeeld strekken van andere afdelingen;
- het intern bijstandsteam is opgeleid en wordt in de ogen van de directie succesvol ingezet.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- het personeel vervult in hoofdzaak de bewakingstaak en komt aan bejegening niet toe;
- er zijn geen aanwijzingen dat thans aan het in mindere of meerdere mate grensoverschrijdende (mogelijk zelfs corrumperende) handelen van het personeel, althans van bepaalde personeelsleden een einde is gekomen;
- de strafcelafdeling is hoewel buiten gebruik en in de verbouw nog niet daadwerkelijk gerenoveerd;
- de oplegging van buitenwettelijke sancties is reden tot zorg;
- van een structureel dagprogramma met activiteiten is nog geen sprake;
- de bezetting van managementfuncties is niet, althans lang niet volledig gerealiseerd;
- de personele bezetting van uitvoerende functies is structureel zeer onvolledig.

Ten opzichte van 2007 is er op enkele onderdelen verbetering. Zo is op het terrein van interne en externe beveiliging het nodige gerealiseerd (controle in de nieuwe voorgebouwen, beperkte compartimentering). Ook de oplevering van de werkzalen en ingebruikneming van de fitnessruimte is positief te waarderen. Daar staat tegenover dat de situatie ten aanzien van het regime (dagprogramma) en het personeel (bejegening) in de kern niet is verbeterd en onverminderd problematisch is. De belangrijkste reden hiervan is naar onze inschatting dat op alle niveaus in de organisatie een tekort is aan (gekwaliificeerd) personeel.

2.5.3 Conclusie Illegalen barakken

Vergelijking van de huidige situatie met het CPT-rapport uit 2007 of een nadien verrichte nulmeting levert puntsgewijs de volgende bevindingen op.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 wel is gerealiseerd:

- de barakken zijn in 2011 gerenoveerd en in hygiënisch opzicht op orde;
- een medische intake vindt plaats.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds 2007 niet is gerealiseerd:

- een bel(intercom)systeem ontbreekt;
- een structureel dagprogramma of mogelijkheden tot het verrichten van activiteiten ontbreken;
- de gelegenheid tot luchten bestaat, maar wordt niet altijd ook daadwerkelijk aangeboden;
- gedurende detentie is enkel op afroep medische deskundigheid beschikbaar.

Sinds het CPT-bezoek in 2007 zijn de (materiële) omstandigheden waaronder de vreemdelingen worden gehuisvest verbeterd. Uiterst zorgelijk is dat het luchten kennelijk niet structureel op orde is, dat van enige zinvolle dagbesteding geen sprake is en dat het personeel niet meer dan een bewakende functie vervult.

2.5.4 Conclusie GOG Rembrandtstraat

Vooropgesteld moet worden dat het personeel werkzaam in het GOG Rembrandtstraat onmiskenbaar zijn uiterste best doet om de aanwezige jongeren op adequate wijze op te vangen, op te voeden, te scholen en waar mogelijk en nodig te behandelen. Met name de beschikbare en uiteenlopende mogelijkheden tot deelname aan activiteiten die op creatieve wijze worden georganiseerd geven daarvan blijk. Aandacht dient te worden besteed aan adequate mogelijkheden tot het verrichten van activiteiten buiten de inrichting. De juridische basis moet duidelijk zijn en feitelijk dient het tijdelijk verlaten van de inrichting op een veilige wijze te kunnen worden gerealiseerd. Niettemin moet worden geoordeeld dat het gebouw volstrekt ongeschikt is voor gesloten opvang van jongeren. In bouwkundig en hygiënisch opzicht is het complex beneden de maat. De renovatie/uitbreiding van het hoofdcomplex aan de Incastraat dient hoge prioriteit te krijgen.

APPENDIX I

Lijst van geïnterviewde personen

mw. mr. E. van der Pluijm-Vrede (wnd. Gouverneur Curaçao)

E. van der Horst (minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening)

mw. mr. A. Haseth (Secretaris-Generaal Ministerie van Justitie)

mr. A.C. van der Schans (Advocaat-Generaal OM)

dhr. Martina (directeur SDKK/Bon Futuro)

T. Golstein (adviseur gevangeniswezen SDKK/Bon Futuro)

E. van der Leeden (afdelingshoofd SDKK/Bon Futuro)

A. Schoop (Korps Politie Curaçao; hoofd bijzondere politiedienst)

W.P.R. Sneper (Korps Politie Curaçao)

mr. E. van der Bunt (voorzitter commissie van toezicht)

mr. Ch.A. Peterson (commissie van toezicht)

drs. R.A. Rosario (commissie van toezicht)

mw. D. Hypolitie (wnd. hoofd GOG Rembrandtstraat)

mw. Ch. Albertoe (hoofd van dienst GOG)

APPENDIX II

Lijst van bezochte plaatsen van detentie

Politiecellencomplexen

Barber
Rio Canario
SDKK/Bon Futuro (Blok 1)
Punda

Penitentiaire inrichtingen

SDKK/Bon Futuro

Vreemdelingendetentie

Illegalen barakken

Inrichting voor jeugdigen

GOG Rembrandtstraat